

locus corporis, vel præter illud detur locus qui sit aliquid extrinsecum locato.

Prima sententia affirmans.

2. Nam ex dictis videtur sequi pars affirmans: primo, quia per motum localem per se primo comparatur locus; sed non comparatur nisi Ubi, seu locus ille intrinsecus, ut declaratum est; ergo. Secundo, quia adverbialia localia supponunt locum, et ex eo sumpta sunt; sed sumuntur præcise ex Ubi; nam, sicut ab ipso Ubi in communi habet res quod sit alicubi, ita ab hoc vel ab illo Ubi, quod sit hic vel illic, quæ sunt adverbialia localia. Tertio, quia ultima sphaera est in loco; nam repugnat corpus esse, et non in aliquo loco; sed in illa nullum est extrinsecum corpus quod possit esse locus ejus; ergo est in loco tantum ratione sui Ubi; ergo Ubi est locus. Quarto, quia alias præter Ubi daretur locus; ergo oporteret novum prædicamentum propter illum constituere, quia non pertinet ad quantitatem, ut supra vidimus; ergo si a prædicamento Ubi etiam excluditur, oportet ut proprium prædicamentum constituat, quia negari non potest quin locus sit unum ex accidentibus rei. Et hanc partem docere voluerunt Philoponus et alii, cum dixerunt spatium esse locum, quamvis non satis neque convenienter rem explicaverint. Argumenta vero quibus utuntur, ad hoc præcipue tendunt, ut locus non consistat in aliquo extrinsecum, ut in superficie vel corpore continente; secluso autem extrinsecum, nihil relinquitur quod esse possit locus præter Ubi.

Secunda opinio negans.

3. In contrarium vero est primo ac præcipue Aristoteles, 4 Phys., ubi, post longam disputationem per quinque prima capita, concludit, locum esse *extremam superficiem corporis continentis immobilem*. Secundo, proprietates, quæ communiter tribuuntur loco, non possunt ad ipsum Ubi accommodari, ut continere locatum et circumscribere illud, esse æqualem illi, si sit proprius locus et non communis, item repleti locato; hæc enim et similia non possunt dici de Ubi ratione illius modi intrinseci quem explicuimus. Imo ex illis proprietatibus colligitur locum debere esse rem discontinuam a locato, ut illum circumdet; ideo enim una pars continui non est locus alterius, quia continua sunt. Similiter locus dividi solet in naturalem et violentum, salubrem et infirmum, quæ non possunt ullo

modo adaptari ad illum modum intrinsecum a nobis expositum. Propter hanc ergo causam, et præcipue propter auctoritatem Aristotelis, hæc posterior sententia communior est, et fere expositorum omnium in 4 Physic., quanquam in modo exponendi quomodo superficies sit locus, et quomodo sit immobilis, sit varietas inter illos.

Resolutio et concordia quædam dictarum opinionum.

4. *Loci nomen cui impositum.* — Ego vero existimo multa in hujusmodi quæstione involvi, quæ solum spectant ad modum loquendi, si in his, quæ de Ubi et de illo modo intrinsecum diximus, conveniamus. Hoc enim posito, duo sunt in re certa. Primum est, dari in corporibus in loco existentibus modum intrinsecum, ratione ejus terminare possunt motum localem. Secundum est, præter hunc intrinsecum modum dari regulariter in corporibus extrinsecam circumscriptionem unius corporis ab alio sibi propinquo et contiguo; id enim est evidens ad sensum. His ergo duobus existentibus certis, solum de nomine videtur superesse quæstio, quod istorum nomen loci mereatur; ideoque in illo communiori modo loquendi et sentiendi sapientum, adhærendum est. Sunt tamen qui, ad vitandam vocum controversiam, distinctione ulantur non improbabili de loco intrinsecum et extrinsecum, dicantque Ubi esse locum intrinsecum, superficiem vero continentem esse locum extrinsecum. Quam distinctionem late refert et declarat Toletus, 4 Phys., quæst. 8, et valde probabilem reputat. Et argumenta quæ fecimus in utramque partem, eam suadere videntur. Si tamen simpliciter loquendum est, magis videtur nomen loci impositum loco extrinsecum et continenti, et ideo Aristoteles simpliciter de illo sub nomine loci locutus est. Nam revera esse in aliquo tanquam in loco, in proprietate significare videtur habitudinem ad alium distinctum et continentem rem locatam.

5. Unde, secluso corpore circumscribente, non tam proprie videtur posse dici corpus esse in aliquo tanquam in loco, quia nec in spatio imaginario est, ut in loco, cum illud spatium nihil rei sit, et nomine loci omnes intelligant aliquid reale; neque etiam est in spatio reali intrinsecum, ut in loco; nam potius ipsum corpus est tale spatium intrinsecum, saltem realiter; neque etiam dicitur proprie esse tanquam in loco in illo modo

intrinsecum, quem nos declaravimus, quia neque ille modus se habet ut receptaculum locati, quæ habitudo significatur illo verbo, *esse in loco*, neque ita afficit subjectum ille modus, ut aliqua alia ratione se habeat ut id in quo est subjectum, et non potius ut in illo existens. Si ergo esse in loco, in proprietate locutionis dicit habitudinem ad rem continentem et distinctam, proprie locus non dicitur de ipso Ubi, sed de extrinsecum loco, vel proprio, vel communi aut remoto, quomodo dicitur aqua esse in vase, vel in domo, vel in mundo.

6. *Locus in mathematicum et physicum qualiter dividatur.* — Qui etiam locus sic proprius dividi solet in mathematicum et physicum, ut prior sit quælibet superficies ultima continens, posterior vero sit superficies immobilis; ita enim illum definivit Aristoteles, 4 Phys.; quæ immobilitas intelligi non potest in una et eadem numero superficie reali; nulla enim est quæ mobilis non sit ad motum sui corporis. Sed necessario intelligenda est per habitudinem vel immutabilem distantiam ad centrum et polos mundi, quatenus de facto fixi termini sunt et immobiles. De possibili vero (quia totus simul mundus posset a Deo localiter moveri) oportet, nostro modo concipiendi, recurrere ad spatium imaginarium; in quo sicut concipimus extensionem, ita et puncta, et lineas, et superficies fixas et immobiles, et secundum hanc considerationem explicanda est immobilitas illa per ordinem ad superficiem, vel fixos terminos spatii imaginarii; de qua re latius in 4 Phys. disseritur.

Respondetur ad argumenta priori loco posita.

7. Ad argumenta ergo priori loco posita consequenter dicendum est: ad primum, per motum localem per se primo non acquiri locum, sed Ubi; naturaliter vero semper acquiri locum extrinsecum consequenter. Et ex hac naturali concomitantia ortum est, ut indifferenter in vulgari modo loquendi dicitur per motum localem acquiri locum vel Ubi. Et ex eadem radice ortum est, ut adverbialia localia non solum ex loco extrinsecum, sed etiam ex intrinsecum Ubi sumantur; nam locus extrinsecus notior est, et ex illo frequentius sumuntur hæ denominationes, et sæpius ex communi loco, ut cum dicimus aliquem esse domi, aut in platea, etc. Interdum vero hæ denominationes, quæ fiunt

per adverbialia localia, sumuntur præcise ex Ubi intrinsecum, nimirum, quando non connotat respectum ad aliud corpus circumstans, sed tantum indicant præsentiam, ut esse hic aut illic, quæ vocantur adverbialia localia propter conjunctionem alicujus loci; proprie vero dici possent adverbialia præsentialitatis vel absentiae. Atque ita satis responsum est ad primum et secundum argumentum.

8. In tertio vero insinuat quæstio satis communis de loco ultimæ sphaeræ, quæ late tractatur in 4 Phys., ab Aristotele et interpretibus, et nunc nostra nihil refert; nam certum putamus habere suum Ubi intrinsecum, ut supra ostensum est. Constat item non habere locum extrinsecum, quo contineatur ex parte superficiei convexæ, quia nullus est superius corpus quo circumdetur. Unde consequenter, juxta prædictum loquendi modum quem defendimus, dicendum erit illam non esse in loco saltem ex ea parte, sed solum in potentia, quia posset describi superiori corpore.

Locus in quo prædicamento constituatur.

9. In quarto argumento petitur secunda dubitatio, quam diximus hic oriri ex superioribus dictis, et habet locum in utraque sententia. Nam, sive Ubi vocemus locum, et superficiem extrinsecum circumscribentem non vocemus locum, sed solum vas aut continens, sive, e converso, superficiem continentem vocemus locum, et non ipsum Ubi, sive utrumque vocemus locum, alterum intrinsecum, et alterum extrinsecum, certum videtur hæc duo habere rationes afficiendi seu denominandi primo diversas. Unde mihi verum videtur, locum extrinsecum, ut sic, non pertinere ad hoc prædicamentum Ubi proprie et directe, quia neque intrinsece et essentialiter est Ubi, neque est de ratione ejus, ut ostensum est. Neque etiam habet cum illo essentialem convenientiam, imo neque univocam in ratione accidentis; nam Ubi est verum accidens intrinsece afficiens ac denominans; nam, licet fortasse non sit proprium nomen impositum, in concreto significans hanc denominationem, sed per adverbialia frequentius significari solet, tamen in re modus ille vere afficit subjectum, et suum concretum constituit, quod (si licet verba imponere) potest dici ubicatum, et cum res dicitur præsens localiter, etiam hæc denominatio sumpta est ex Ubi intrinsecum, unde hoc habet propriam et veram naturam accidentis.

At vero locus extrinsecus, licet in se sit accidens respectu subjecti in quo inest (quia est superficies ejus), tamen respectu corporis, quod circumdat, non est verum accidens, quia nec vere afficit, nec immutat tale corpus, sed solum extrinsece adjacet ac denominat; unde solum per quamdam analogiam et proportionalitatem participat rationem et prædicationem accidentis. Propter hanc ergo causam existimo, hujusmodi locum, et Ubi, non posse pertinere ad idem prædicamentum. Et eadem ratione cum proportione applicata ostendi potest non pertinere ad prædicamentum quantitatis, tanquam propriam speciem ejus, præter alias quas supra fecimus.

10. *Ad quod prædicamentum locus pertinet.* — Cum autem inquiritur ad quod prædicamentum pertineat locus extrinsecus, mihi certe videtur sub diversis rationibus ad diversa prædicamenta reduci. Nam si locus consideretur ut mensura extrinseca locati, reduci potest ad prædicamentum quantitatis, non ut species ejus, sed ut proprietas. Si vero consideretur ut terminus extrinsecus, sic proprie nullius est prædicamenti, quia sub ea ratione non habet rationem formæ efficientis, sed tantum termini extrinseci ultra quem alterius corporis quantitas non diffunditur, quæ est ratio quædam negativa. Unde sub hac ratione non solum superficies corporis continentis est terminus contenti corporis, sed etiam, e converso, contentum est terminus continentis; ut supremum cælum, quamvis ex superiori parte non habeat extrinsecum terminum, habet tamen illum ex parte inferiori, nimirum superficiem convexam primi mobilis, quam propterea aliqui vocant locum illius ultimæ spheræ. Si vero locus tantum consideretur quantum ad relationes, quæ inter ipsum et locatum resultant, illæ omnes pertinent ad prædicamentum relationis, etiam habitudo continentis et contenti, si formaliter sub ratione relationis, et non tantum fundamentaliter sumatur. Rursus si locus consideretur ut protegens et defendens locatum, vel conservans illud, sic non habet rationem accidentis, sed rationem causæ, vel per se, si per proprium aliquem influxum conservet locatum, vel per accidens, si solum tueatur locatum impediendo nocumenta, ut domus protegit hominem. Tandem, si locus consideretur ut quædam extrinseca forma locati, quæ videtur esse propria ratio ejus, sic certe videtur habere eandem rationem denominandi, quam habet habitus respectu hominis

vestiti, et ideo posse non immerito ad illud prædicamentum revocari, quod ibi commodius explicabimus.

SECTIO III.

Utrum Ubi verum ac reale in solis corporibus, vel etiam in spiritibus creatis locum habeat.

1. *Ratio, quæ difficultatem ingerit.* — Ratio dubitandi est, quia, licet Ubi et locus extrinsecus distincta sint, tamen nunquam separantur; ergo res, quæ non sunt, neque esse possunt proprie in loco, non possunt etiam habere proprium Ubi; hujusmodi autem sunt substantiæ incorporeæ; nam illæ, teste Aristotele, 1 de Cælo, c. 9, neque loco, neque tempori subjectæ sunt; unde etiam est Theologorum axioma, incorporalia non esse in loco, nimirum proprie, sed tantum metaphorice; sumptumque est ex Boetio, lib. de Hebdomadib., cap. 4. Et confirmatur, nam alias etiam in Deo haberet locum ipsum Ubi, quod est falsum, cum Deus sit extra omne prædicamentum. In contrarium vero est, quia spiritus creati, non metaphorice tantum, sed vere ac proprie moventur localiter; ergo his etiam vere ac proprie convenit terminus primarius motus localis; sed hujusmodi terminus est ipsum Ubi, ut dictum est; ergo et Ubi proprie illis convenit.

Sensus quæstionis aperitur.

2. Advertendum est duas quæstiones solere confundi in præsentī materia, quas oportet distinguere, ne in æquivoco laboremus. Nam quia de spiritibus nos philosophari non possumus, nisi per proportionem ad corpora, sive affirmando aliquid de illis, sive removendo, ideo sicut in corporibus duo invenimus, scilicet, intrinsecum Ubi, et extrinsecum locum, ita de spiritualibus substantiis duo quæri possunt: unum, an sint in loco extrinseco; aliud, an habeant proprium et intrinsecum Ubi, quæ quæstiones sunt sine dubio valde diversæ, quanquam affines sint et conjunctæ. In præsentī ergo directe agimus de posteriori quæstione; attingemus vero ex priori, quod obiter fuerit necessarium.

Prior sententia negans esse Ubi in Angelis.

3. Est ergo aliquorum sententia, in substantiis spiritualibus non dari Ubi intrinsecum, quod secundum se illis conveniat, id est, immediate et seclusa aliqua conjunctione ad corpus, sed per denominationem ab illo;

quod proinde non poterit dici Ubi intrinsecum, sed ad summum extrinsecus locus, per quamdam analogiam et proportionem. Hanc sententiam necessario supponit Durand., in 4, dist. 36, quæst. 1 et 2, ubi simpliciter negat Angelum esse in loco, vel esse alicubi. Eandem videntur supponere auctores, qui dicunt Angelum esse in loco per operationem, et illa seclusa nullibi esse; quorum primum docet D. Thom., 1 p., quæst. 52, art. 4, ubi consequenter negat Angelum habere situm, quod idem videtur esse ac habere Ubi. Utrumque autem expressius docent Thomistæ, unum ex altero inferentes, ut patet ex Cajetan. ibi, et quæst. 53, art. 1; Herv., in 4, dist. 17, quæst. 1, art. 2, et tract. de Motu Ang.; Ferrar., 3 cont. Gent., cap. 68; et Capreol., in 2, dist. 2, quæst. 4. Et probatur primo ratione, quia Ubi, ut sic, supponit intrinsece quantitatem et extensionem; ergo non habet locum in re spirituali. Antecedens patet primo, quia esse alicubi, ut nos explicuimus, intrinsece est occupare seu replere spatium, vel, si quis malit ita loqui, est constituere spatium reale, quia, seclusa re, quæ alicubi esse dicitur, spatium nihil est; sed spiritus, secluso corpore, non potest replere aut constituere reale spatium; ergo neque habere proprium Ubi. Probatur minor, quia replere vel occupare spatium, per hoc solum a nobis in corporibus intelligitur, quod corpus sic existens, simul cum, alio ibi esse non potest, qui modus occupandi spatium in spiritibus locum non habet. Rursus spatium reale neque est, neque intelligi potest nisi cum distantia partium, alias non est spatium seu divisibile quid. Sed spiritus per seipsum non habet extensionem partium; ergo nec potest reale spatium per se constituere; ergo nec habere intrinsecum Ubi.

4. Unde argumentor secundo, quia si res spiritualis haberet Ubi secundum se, etiam haberet situm et distantiam; consequens est falsum; nam hæc intelligi non possunt sine quantitate. Tertio, si concipiamus Angelos existentes ante omnia corpora, non possumus intelligere habere intrinsecum Ubi; ergo signum est non esse capaces hujus accidentis propter indivisibilitatem substantiæ suæ. Antecedens patet, quia si haberent Ubi, intelligi posset unus distare ab alio, et consequenter unus sursum, alius deorsum, quod mens non capit sine extensione et quantitate. Item tunc Angelus esse non posset totus in toto, et totus in qualibet parte, quia nec esset to-

tum, neque pars, nec spatium reale, in quo hæc distingui possent; et eadem ratione neque tunc esset Angelus in puncto quasi quantitativo, quia hoc habet positionem in continuo, et ita etiam dicitur habitudinem ad partes; ergo nullum Ubi intrinsecum posset intelligi in tali Angelo. Ultimo argumentor, quia alias Deus etiam haberet suum Ubi intrinsecum, et consequenter esset Deus ubique, etiamsi nihil creatum et extra ipsum esset, quod tamen frequentius negant Scholastici, in 4, dist. 37; præsertim Albertus, art. 4; Bonav., art. 2, quæst. 2; et Alens., 1 part., quæst. 9, membr. 4; et favent Sancti, qui sæpe dicunt Deum, seclusis creaturis, non esse alicubi, sed in se.

5. *Illatio prima ex priori sententia.* — Atque ex hac sententia sequitur primo, Angelum non solum non esse per seipsum in loco extrinseco, verum etiam nec esse hic aut alibi, nisi ratione extrinseci corporis, quia cum Ubi sit proprium rei corporalis, adverbialia localia, quæ sunt veluti denominationes sumptæ ex loco, aut Ubi, non possunt rei spirituali convenire nisi medio corpore, ut anima mea dicitur esse hic, quia hic est meum corpus, cui ipsa est unita. Quo fit ut non possit spiritus hanc denominationem medio corpore recipere, nisi ratione alicujus peculiaris unionis et conjunctionis, quam cum illo habeat, sive hæc sit per informationem, ut in anima hominis, sive per operationem, sive per quodcunque aliud unionis genus.

6. *Secunda illatio.* — Secundo, infertur Angelum non posse moveri localiter, nisi ratione corporis, quo mediante dicitur alicubi esse, quia motus localis intrinsece terminatur ad Ubi; sed Angelus non habet Ubi, secluso corpore; ergo. Unde, si intelligeremus Angelos creatos ante corpora, moveri non possent, quia neque essent hic, neque illic; ergo nec transire possent hinc ad aliud Ubi. Item motus et transitus requirit distantiam; seclusis autem corporibus, nulla est distantia, quia nulla est extensio; ergo, secluso corpore, non potest intelligi motus localis in sola re spirituali; secluso (inquam) corpore, quod vel simul moveatur, vel saltem constituat distantiam, per quam possit res spiritualis moveri.

Secunda sententia, tribuens rei incorporeæ proprium Ubi, approbatur.

7. Secunda sententia affirmat esse in substantia spirituali proprium et intrinsecum Ubi;

quamvis enim sub his terminis raro loquantur auctores, tamen res ipsa frequens est. Hoc enim intendunt, qui dicunt esse Angelum in loco per suam substantiam, seu per substantialem presentiam, et necessario fore alicubi, etiamsi in nullo corpore operetur, neque alicui realiter uniatur. Tenent autem hanc sententiam in 2, d. 2, Bonav., 2 part. distinctionis, art. 4, quæst. 1; Scot., q. 9; Gabr., quæst. 2; Greg. et alii; Alens., 2 p., quæst. 32, membr. 1, circa finem, et præsertim in solutionibus argumentorum; Marsil., in 2, q. 2, art. 2; et Ocham, in Quodlib. 1, quæst. 4. Et hanc sententiam veram esse existimo; tamen, quia de rebus spiritualibus prout in se sunt, vix possumus quippiam ratiocinari nisi ex sensibilibus, vel per proportionem ad illas, ex his etiam in præsentem procedendum erit ad declarandam et persuadendam hanc sententiam.

Prima assertio in probationem superioris sententiæ.

8. *Spiritus potest esse præsens per suam substantiam in re corporea.* — Dico ergo primo: spiritualis substantia ita potest esse in re corporali, ut secundum suam substantiam sit illi intime præsens, et ab illa indistans. Non assero nunc solam substantiam rei spiritualis esse sufficientem causam vel rationem huius præsentia; neque etiam disputo nunc quid hæc præsentia sit, an relatio, an modus, an ipsa rei substantia, an denominatio extrinseca; solum assero spiritum revera esse posse substantialiter præsentem corpori intime et quasi penetrative. Quo sensu assertio est certa et evidens, et patet primo inductione, quia Deus, qui est supremus spiritus, est intime præsens huic universo corporeo, non tantum per præsentiam, id est, per cognitionem, et per potentiam seu actionem, sed etiam per essentiam vel per substantiam suam, ut omnes Theologi docent, tanquam de fide certum, ob divinam immensitatem. Et specialiter de corporibus justorum ait Paulus esse templa Dei, 1 ad Cor. 3; et singularissimo modo dicitur divinitas habitare in Christi corpore, ad Coloss. 2, quia, nimirum, Verbum intime est unitum etiam ipsi corpori Christi. Rursus etiam infimus spiritus, qui est anima rationalis, per substantiam suam est intime præsens humano corpori, quia realis unio neque esse, neque intelligi potest sine intima præsentia substantiali, seu (quod idem est) cum distantia locali; est autem in-

ter animam et corpus realis et intima unio. Ex quibus extremis licet colligere quippiam simile de angelicis spiritibus, qui sunt quasi medii. Nam, licet non habeant tam necessariam connexionem vel unionem cum corpore, quantum habet anima humana in ratione formæ, vel Deus in ratione efficientis, tamen voluntarie, vel ex imperio superioris, possunt adesse corporibus, et in eis operari. Quomodo etiam Aristoteles intelligentias motrices cælorum fecit præsentem suis orbibus. Et secundum fidei doctrinam est id certissimum; credimus enim quosdam spiritus esse in inferno, qui est locus corporeus, in quo illi sunt vere præsentem per suas substantias; alios vero esse in cælo empyreo, quod est sedes Beatorum; et quosdam interdum in hoc aere, et inter nos versari, et accedere ad nos, et recedere a nobis; omnis ergo spiritus, quantum ex se est, potest esse per suam substantiam indistans a corpore.

9. Ratio vero est, quia quælibet duæ res vel substantiæ possunt esse inter se indistantes quantum est ex se, si aliunde non oriatur repugnantia inter eas, quæ repugnantia, inter substantias corporeas oritur ex quantitate, ut supra, in disput. 40, tractatum est; oritur (inquam) quantum ad hoc, ut se intime penetrare non possint; non vero quoad hoc, ut non possint esse simul et indistantes in ultimis terminis suis; nam hæc etiam propinquitatis nullis corporibus repugnat, ex eo quod corpora sunt, nisi aliunde ex peculiari natura habeant esse inter se dissita. Sic igitur, seclusa quantitate, vel ab utroque, vel ab altero extremo, non repugnat quascunque duas substantias esse intime sibi præsentem et indistantes, quia neutra habet unde alteram excludat a se, vel a loco suo; in hac ergo ratione potest substantia spiritualis esse præsens intime in corpore, sive in illo aut intra illud per propriam efficientiam, sive per virtutem extrinsecæ causæ constituatur.

Secunda assertio.

10. *Quilibet Angelus finito tantum spatio potest esse secundum substantiam præsens.* — Dico secundo: nullus spiritus creatus potest secundum substantiam suam esse præsens corpori cujuscumque magnitudinis, sed unusquisque habet in hoc limitatam spheram. Etiam hæc apud Theologos est certa sententia, qui erroris damnant sententiam Durandi, eo quod dixerit Angelos esse ubique, quamvis ille in obscuriori sensu locutus sit, de

quo alias. Ratione etiam potest sufficienter demonstrari ex limitatione substantiæ angelicæ quoad essentialem perfectionem, ex qua sequitur, ut omnes suas proprietates vel virtutes habeat finitas et limitatas: una autem harum proprietatum est, posse per substantiam suam esse præsentem corpori extenso. Denique ex dictis supra de immensitate Dei, satis constat hæc veritas, quoniam esse immensum est proprium Dei, et ideo in probanda re certa immorari non est necesse.

Tertia assertio.

11. *Quivis Angelus potest mutare realem præsentiam ad spatium.* — Ex his duobus principiis sequitur tertium, quod etiam est indubitatum, nempe, spiritum creatum posse vere ac proprie mutare realem præsentiam, et propinquitatem, ac realem distantiam quam habet ad corpora, non solum per mutationem alterius, sed etiam per sui mutationem, quæ interdum potest fieri simul cum corpore, interdum sine illo. Hæc omnia facillime videri possunt in spiritu humano; nam, licet a principio unaquæque anima conjuncta sit suo corpori, et ab illo non recedat quamdiu corpus vivit, tamen et vivente corpore simul cum illo transfertur de loco ad locum, et revera amittit propinquitatem quam habet ad quædam corpora, et ad alia appropinquat, quia motu corpore, necesse est ut cum illo moveatur, cum in illo sit adæquate. Et rursus in morte non solum amittit corporis informationem, sed etiam propinquitatem, seu indistantiam, quia jam non manet intra corpus; amittit autem illam, non ad motum alterius corporis, ut per se constat; ergo per propriam mutationem ipsius spiritus. Idem ergo cum proportionem intelligendum est in Angelis; nam licet non uniantur corporibus ut formæ, tamen possunt esse ipsis præsentem, sive ut motores, sive alio modo, et ideo possunt vel cum illis simul ferri, ut cum Angelus assumit corpus, vel suam substantialem præsentiam transferre ab uno corpore in aliud, ut cum Angelus descendit a cælo in terram. Quæ omnia etiam ex modo loquendi Scripturæ nobis certa sunt, nam simpliciter et in omni proprietate ita de Angelis loquitur, historiam referens, et eorum facta narrans; sed de hoc alias.

12. Ratio autem est, quia spiritus angelicus solum potest exhibere præsentiam suam substantialem finito corpori; et non est ex natura sua definitus ad certum corpus, neque ad eundem immutabilem situm alicujus

corporis; ergo potest illam suam præsentiam exhibere nunc huic corpori, postea alteri, vel nunc huic corpori in hoc situ ejus, et postea in alio situ. Minor quoad spiritus angelicus clara est, quia cum non sint formæ corporum, nullis certis corporibus sunt alligati; et eadem ratione non habent ex natura sua definitum certum situm universi, in quo unusquisque eorum necessario debeat adesse corpori ibi existenti, quia nulla est in Angelo proprietas naturalis, ratione cujus determinet sibi illum quasi locum sibi naturalem. Consequentia vero probatur ex perfectione angelicæ substantiæ, quæ est vivens perfectio modo, de quo supra, disput. 36, dictum est. Quoniam ad rem præsentem parum refert, sive Angelus possit se movere, sive ab alio moveri; sufficit enim quod mutari possit secundum propinquitatem vel distantiam a corpore.

Quarta assertio.

13. *Mutatio localis præsentia intrinsece ac vere in ipso est.* — Ex his infero, et dico quarto, hanc mutationem non solum tribui Angelo per aliquam denominationem extrinsecam, sed vere ac realiter et intrinsece seu inhærenter in eo fieri. Huic assertioni contradicunt Cajetanus, et multi Thomistæ, in 4 part., quæst. 53, art. 1, ubi Cajetanus ait, Angelum non moveri tanquam subjectum motus; quod etiam tenuit Hervæus, in 1, dist. 17, quæst. 1, art. 2; et insinuat ibidem Ægidius, quæst. 10, et a fortiori Durandus, qui cum censeat Angelum, eo modo quo est in loco, esse ubique, consequenter negat posse proprie moveri. Et idem sentit Ferraricus, 3 contra Gentes, cap. 102; et Soto, 4 Physic., q. 2, et lib. 6, q. 4. Contrarium vero censeo omnino verum et certum, non solum in principiis fidei, sed etiam in naturali ratione. Probatur ergo assertio, primo ex communi ratione veræ mutationis, de cujus ratione est, ut sit in subjecto quod mutari dicitur, ut constat ex dictis supra de passione, quia per solam denominationem extrinsecam nemo vere mutatur. Sed cum Angelus dicitur moveri, seu mutare locum, vere mutatur; alias illæ locutiones non essent veræ per proprietatem, sed per metaphoram, quomodo etiam Deus dicitur descendere aut venire; quod est plane falsum; ergo cum Angelus mutatur localiter, veram et realem mutationem in seipso recipit. Minor a Theologo probari potest ex frequenti modo loquendi sa-

eræ Scripturæ, quem esse proprium, et non metaphoricum, omnes Sancti intelligunt, quia ubi non est metaphora, fingenda non est, maxime ubi tam frequens est locutio et historica narratio, et nihil alibi in eadem Scriptura dicitur, quod proprietati illius locutionis repugnet.

14. Unde sancti Patres in hoc magnam constituunt differentiam inter Deum et alios spiritus creatos; nam cum Deus sit immutabilis, et hoc ipsum Scriptura sæpe doceat, cum alibi dicit Deum descendere, vel quid simile, constat metaphoricè loqui. De cæteris vero Angelis nunquam dixit esse immutabiles; quin potius sæpe significat hoc esse proprium Dei; ut cum per antonomasiam dicit: *Ego Deus, et non mutor*. Neque aliud docet aut patitur ipsa ratio naturalis, etiam loquendo in speciali immutabilitate locali. Unde etiam Aristoteles non omnes intelligentias, sed solum primum motorem posuit omnino immobilem; et D. Thomas supra, q. 9, art. 2, docens proprium esse Dei esse immutabilem, ait, *spiritus creatos esse mutabiles secundum electionem, et secundum locum, per veram potentiam passivam in eis existentem*; et ideo in quæst. 53, art. 1, docet Angelum moveri dimittendo unum locum, et acquirendo alium. Quæ est etiam communis sententia Scholasticorum, cum Magist., in 2, dist. 9; Alens., in 2 part., quæst. 33; Albert., de Quatuor cœquæv., quæst. 9; Marsil., in 2, q. 7, art. 3. Et eundem esse sanctorum Patrum sensum, constat ex Augustino, epist. 57 ad Dardanum; et Ambrosio, lib. 4 de Spiritu sancto, c. 40, ubi optime et disertissime loquitur; et Gregorio, 2 Moral., cap. 3; et Bernard., serm. 5 in Cantic.: *Angelos (inquit) de loco ad locum mutari, tam indubitata, quam manifesta probat auctoritas*. Idem sumitur ex Nazianzeno, orat. 2 de Theologia; et Damasc., lib. 2 de Fide, c. 3, et lib. 4, c. 47.

15. Deinde probatur ratione, quia spiritus creatus vere ac proprie est per suam substantiam præsens alicui loco seu corpori, ut in prima assertione probatum est, et in ea præsentia est limitatus, et alioqui non habet illam ex natura sua definitam ad unum corpus, vel ad unum situm corporum, ut in aliis assertionibus ostensum est; ergo est capax veræ ac propriæ mutationis, quæ in ipso fiat, per quam ex uno corporeo ad alium transeat; ergo talis mutatio non solum debet fieri in rebus extrinsecis, quæ circumstant Angelum, sed etiam in ipsomet Angelo, quia

ipsemet vere transfertur *secundum naturam suam*, ut Ambrosius supra loquitur, id est, secundum suam substantiam et realem præsentiam, ab uno loco in alium.

16. Secundo declaratur et probatur, quia tribus modis intelligi potest mutare Angelus præsentiam, vel propinquitatem ad aliquod corpus: uno modo, per transitum, vel recessum ipsius corporis tantum; secundo, sine motu locali alicujus corporis, per mutationem Angeli; tertio, si corpus moveatur, et Angelus simul cum illo, et in illo. Quando amissio præsentiae vel propinquitatis fit primo modo, tunc revera est sola denominatio extrinseca in Angelo, et ideo tunc non potest vere dici Angelus descendere, aut omnino moveri localiter, nam hoc modo etiam Deus ipse desinit esse in re, in qua antea erat, per desitionem talis rei sine mutatione Dei; et unum corpus potest hoc modo amittere contactum vel circumscriptionem, seu propinquitatem plurium corporum sine mutatione sui, ut supra dicebamus de arbore in flumine existente; et hac ratione Angelus motor alicujus cœli, nec per se, nec per accidens movetur ad motum sui orbis, ut notavit D. Thom., 1 part., q. 51, a. 3, ad 3, quia, licet continue mutet præsentiam ad diversas partes sui mobilis, id totum est per mutationem mobilis, manente intelligentia motrice in eodem situ partiali talis mobilis. Ex hoc igitur primo membro satis constat, variationem loci quasi materialis (ut sic dicam) per denominationem extrinsecam, non satis esse ut Angelus moveri dicatur.

17. At vero quando mutatio Angeli fit secundo modo, necesse est ut per mutationem propriam in ipso Angelo tanquam in subjecto receptam, amittat vel acquirat præsentiam vel propinquitatem ad corpora, quia illa acquisitio vel amissio non fit per mutationem alterius; ergo necesse est ut fiat per mutationem ipsius Angeli. Antecedens patet, quia supponimus nullum aliud corpus localiter moveri; impossibile autem est intelligere, duas res, quæ antea erant conjunctæ, nunc esse distantes, nisi per mutationem localem alterius. Quod autem sæpe Angelus hoc modo mutet præsentiam, evidenter confirmat exemplum de anima rationali, quæ, cum separatur a corpore, realem præsentiam, quam ad illud habebat, amittit, et acquirit aliam in cœlo, vel in inferno, et tunc, per se loquendo, et ex necessitate, nulla mutatio localis fit, vel in corpore quod ab anima de-

seritur, vel in aliquo alio; illa ergo mutatio necessario debet intelligi subjective et intrinsece in substantia animæ. Atque idem est de mutatione, quæ secundum fidem nostram frequenter fit in eadem anima a purgatorio ad cœlum; quæ enim mutatio localis alicujus corporis necessaria est, ut talis mutatio fiat? Idem ergo majori ratione intelligimus verum esse in Angelis, qui in cœlum ascendunt, vel descendunt in terram, nulla facta motione locali in corporibus, quæ per se necessaria sit; et juxta Theologorum doctrinam comitantur animas, dum ad sua loca tendunt. Et ratio a priori est, quia Angelus non tantum movetur per accidens, sed etiam per se; esset enim magna imperfectio, in substantia mutabili, seu indigente motu, solum posse moveri per accidens ad motum alterius; ergo, dum Angelus per se movetur, se applicando huic vel alteri loco, ille motus non potest esse, nisi in ipso Angelo, quia in nullo alio existit.

18. Hinc ulterius convincitur, idem dicendum esse in tertio modo, quo substantia spiritualis simul cum corpore movetur, ut, verbi gratia, quando Angelus assumens corpus, cum illo incedit, ut quando Angelus deferebat Habacuc. Primo quidem, quia tunc Angelus tam per se movetur, quam si solus mutaret locum; ergo concomitantia alterius corporis ab ipso motu non tollit, quin ipse vere in se recipiat motum, ac si solus mutaretur. Patet consequentia, quia concomitantia alterius non impedit propriam mutationem, præsertim, quia non tam est concomitantia, quam consecutio ordine naturæ posterior, ut jam declaro. Antecedens autem patet primo in illo exemplo de Habacuc, quia Angelus tunc non ferebatur, sed secum ferebat hominem; ergo ipse Angelus per se movebatur, homo vero quasi consequenter ad motum, seu virtuale contactum Angeli; sicut quando homo vel equus movetur, trahens lapidem aut currum, magis per se movetur homo aut equus, quam res, quæ trahitur. Atque idem in rigore est, etiamsi Angelus moveatur in corpore assumpto, motu, qui videtur progressivus, nam licet quoad nos, seu in externa specie, videatur moveri per accidens, quia totum illud apparet per modum unius corporis viventis, tamen revera non est unum per se id quod movetur, sed duo, quæ non habent inter se unionem, nisi motoris et moti, et ideo Angelus non proprie movetur ad motum cor-

poris, sed seipsum movet, et secum defert tale corpus, quod vocatur assumptum accidentaliter, propter motionem cum peculiari modo et repræsentatione. Tunc ergo etiam proprius motus Angeli in ipso recipitur.

19. Quod præterea ita declaro, quia, licet virtus motiva utriusque, scilicet, Angeli, et illius corporis, sit in solo Angelo, tamen non uno impulsu, neque una actione movet utrumque, nam actio, qua movet corpus, est in ipsomet corpore (loquor enim de transeunte); illa vero non sufficeret ad movendum, seu deferendum simul ipsum Angelum, tum quia nulla supponitur colligatio inter Angelum et corpus, ratione cujus moto corpore feratur Angelus, nisi ipse seipsum ferat, ut ita loquar. Tum etiam quia posset Angelus impellere et projicere corpus manens ipse immotus. Adde præterea, etiamsi demus Angelum tunc moveri per accidens, necessarium esse ut in se recipiat mutationem, qua vere et in se mutetur, quia vere mutat formalem locum (ut sic dicam) in quo antea erat; sicut homo qui defertur in navi, licet dicatur moveri per accidens, tamen in se vere recipit mutationem, quia, licet non mutet materialem locum circumdantem, mutat tamen formalem locum, quem Aristoteles dixit esse immobilem. Unde non dicitur moveri per accidens, quia non vere in se mutetur, sed vel quia illa mutatio non per se fit, sed consequenter ex alia mutatione, vel certe quia non movetur ut totum, sed per modum partis unius integri mobilis. Et optimum exemplum est in anima rationali conjuncta corpori, quæ, licet per accidens moveri dicatur moto corpore, nihilominus vere ipsa in se movetur, et mutat suum partialem locum; multo ergo magis id verum erit in Angelo, qui non minus definitur suo adæquato loco, quam anima corpore.

20. Tandem probatur ratione his omnibus rebus communi, quia, quando Angelus hoc modo movetur cum alio corpore, licet non amittat præsentiam substantialem ad illud corpus, cum quo movetur, amittit tamen propinquitatem quam habebat prius ad alia corpora, quibus corpus motum ab ipso prius erat propinquum; ut, verbi gratia, cum Angelus loquebatur cum beata Virgine, sicut illud corpus per quod loquebatur, erat propinquum Virgini, etiam substantia Angeli erat propinqua, non per intimam præsentiam substantialem intra corpus Virginis, quia supponimus fuisse definitive